

**AKMENĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS
VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURAS**

**AKMENĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS
MOKINIŲ APKLAUSOS
„ŽALINGI ĮPROČIAI“ DUOMENŲ
ANALIZĖ**

Parengė: Akmenės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro specialistai

**2016 metai,
Naujoji Akmenė**

TURINYS

Įvadas.....	3
1. Apklauso rezultatai.....	4
1.1. Demografinė moksleivių charakteristika.....	4
1.2. Mokinių tabako vartojimas.....	5
1.3. Mokinių alkoholinių gėrimų vartojimas.....	10
1.4. Narkotikų vartojimas.....	15
1.5. Mokinių nuomonė apie žalingus įpročius.....	17
Išvados.....	19
Rekomendacijos.....	20

IVADAS

Daugelyje pasaulio šalių, taip pat ir mūsų krašte, nuolat auga viena baisiausių industrinės visuomenės rykščių – priklausomybes sukeliančių medžiagų vartojimas. Pastaruoju metu vis daugiau mokyklinio amžiaus jaunimo vartoja šias medžiagas.

Psichoaktyviosios medžiagos – tokios medžiagos, kurios veikia žmogaus psichiką, sukelia sveikatos ir elgesio sutrikimus, pažeidžia tam tikras organizmo sistemas, gali sugriauti visą žmogaus gyvenimą.

Siekiant išsiaiškinti rūkymo, alkoholio, narkotinių medžiagų vartojimą jaunimo tarpe, Akmenės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro specialistai įvykdė anketinę apklausą Akmenės rajono savivaldybės ugdymo įstaigose. Šios apklausos tikslas – ištirti Akmenės rajono paauglių tarpe žalingų įpročių paplitimą.

Tyrimo objektu pasirinkti Akmenės rajono ugdymo įstaigų 14–18 metų mokiniai. Siekiant reprezentuoti Akmenės rajono jaunimo dabartinę situaciją buvo apklausti 246 jaunuoliai. 245 anketos grąžintos pilnai užpildytos. Tyrimas vykdytas 2016 m. lapkričio–gruodžio mėnesiais.

Apklausiai naudojama Akmenės visuomenės sveikatos biuro specialistų sudaryta anketa. Anketoje pateikti 25 klausimai. Uždari klausimai priklauso struktūrizuotos anketos tipui su laisvo pasirinkimo galimybe. Anketoje pateikiami klausimai skirti įvertinti mokinių sveikatai žalingus įpročius.

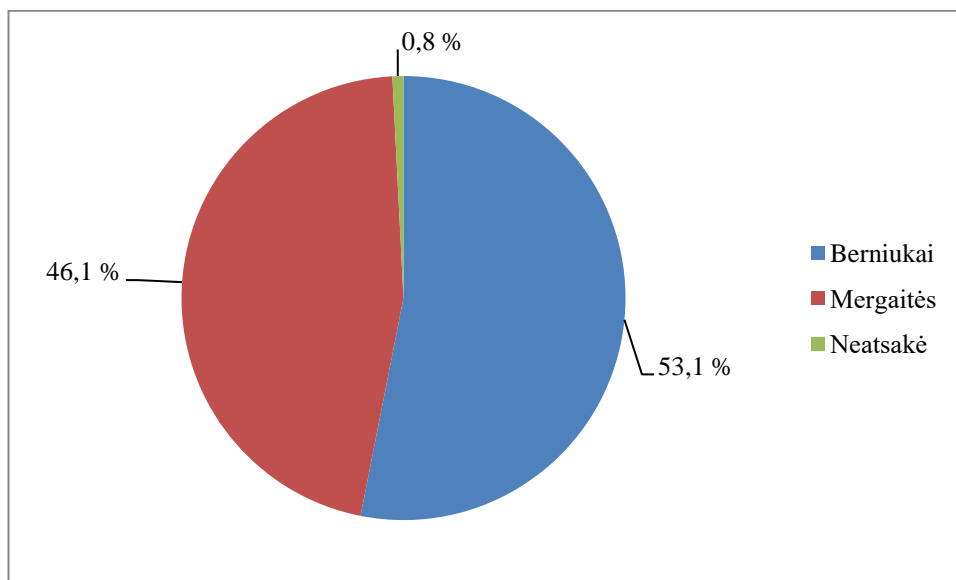
Pasirinktas išdalijamasis anketavimo būdas – tokiu būdu tyrėjas anketą išdalija ir respondentas ją užpildo vietoje ir grąžina tyrėjui. Šis metodas buvo naudotas, kadangi respondentus galima apklausti per trumpą laiko tarpą ir gauti dominančią svarbią informaciją. Apklausiai buvo naudojama atsitiktinė (tikimybinė) atranka. Toks respondentų atrankos principas leidžia užtikrinti maksimaliai atsitiktinę atranką ir vienodą tikimybę mokiniams dalyvauti apklausoje.

Surinkti anketinės apklausos duomenys analizuoti „Microsoft Excel“ programa. Tikrinant statistines hipotezes, pasirinktas pasikliautinumo lygmuo $P=95$ proc., o reikšmingumo lygmuo $\alpha=0,05$. Skirtumas tarp grupių laikytas statistiškai patikimu, kai gauta p reikšmė buvo mažesnė nei $0,05$ ($p<0,05$).

1. APKLAUSOS REZULTATAI

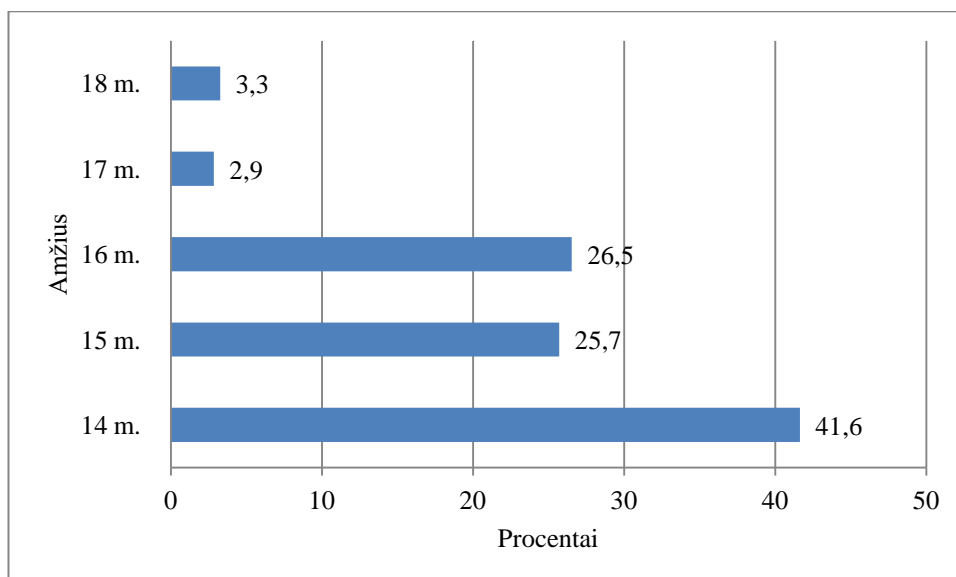
1.1. Demografinė moksleivių charakteristika

Tyrimė dalyvavo 245 Akmenės rajono mokyklų moksleiviai, iš jų 130 berniukų (50,6 proc.) ir 113 mergaičių (46,1 proc.), du mokiniai nenurodė savo lyties (0,8 proc.) (1 pav.).

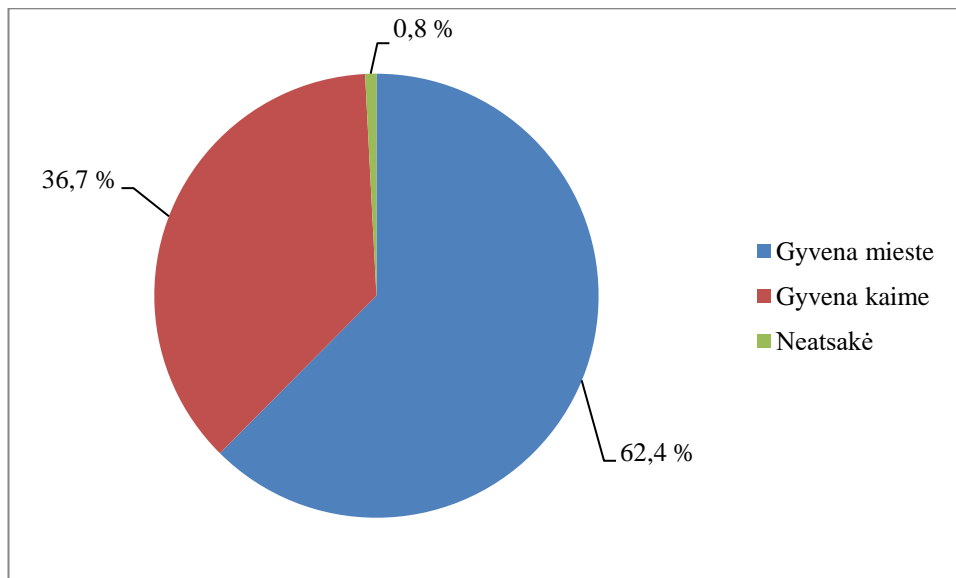
1 pav. Moksleivių pasiskirstymas pagal lytį (proc.)

Daugiausia respondentų (41,6 proc.) buvo 14 metų amžiaus grupėje. 2 paveikslas parodė, kad mažiausia procentine išraiška (2,9 proc.) tyrimė dalyvavo jaunuoliai 17 metų.

2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių (proc.)

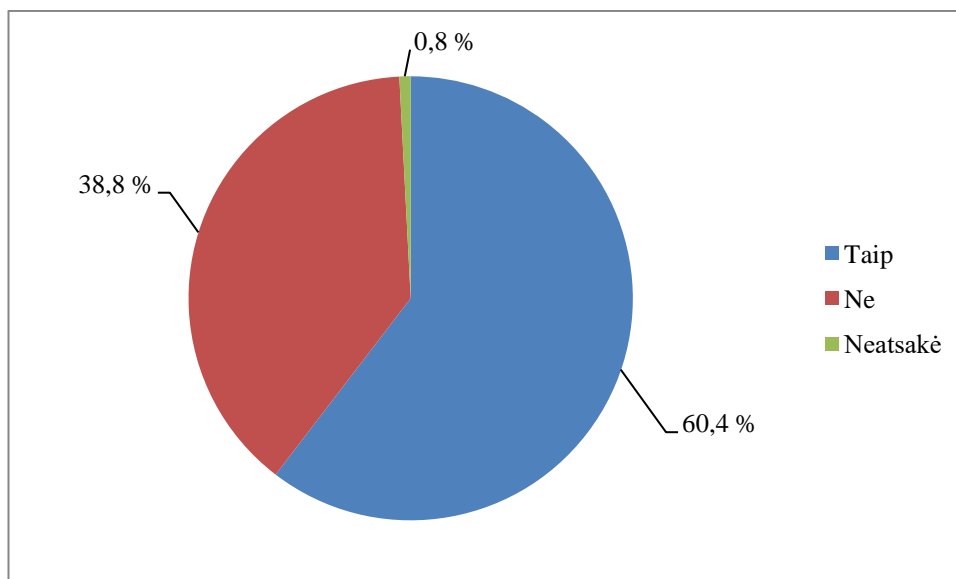
Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad dauguma respondentų gyvena mieste (62,4 proc.), o likęs trečdalis apklaustųjų – kaimo vietovėse (3 pav.).

3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą (proc.)

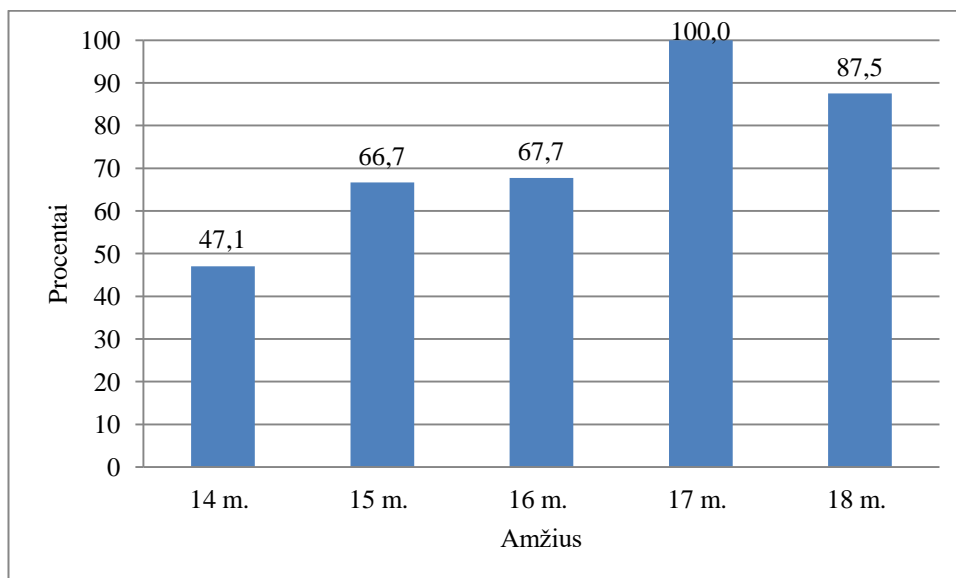
1.2. Mokinių tabako vartojimas

Rūkymas – vienas labiausiai paplitusių širdies ir kraujagyslių, kvėpavimo sistemos ligų rizikos veiksnių 20–64 metų amžiaus žmonėms, tačiau daugiausia nerimo kelia rūkantis jaunimas. Trečdalis (60,4 proc.) apklausoje dalyvavusių mokinių teigė, kad yra bandę rūkyti (4 pav.).

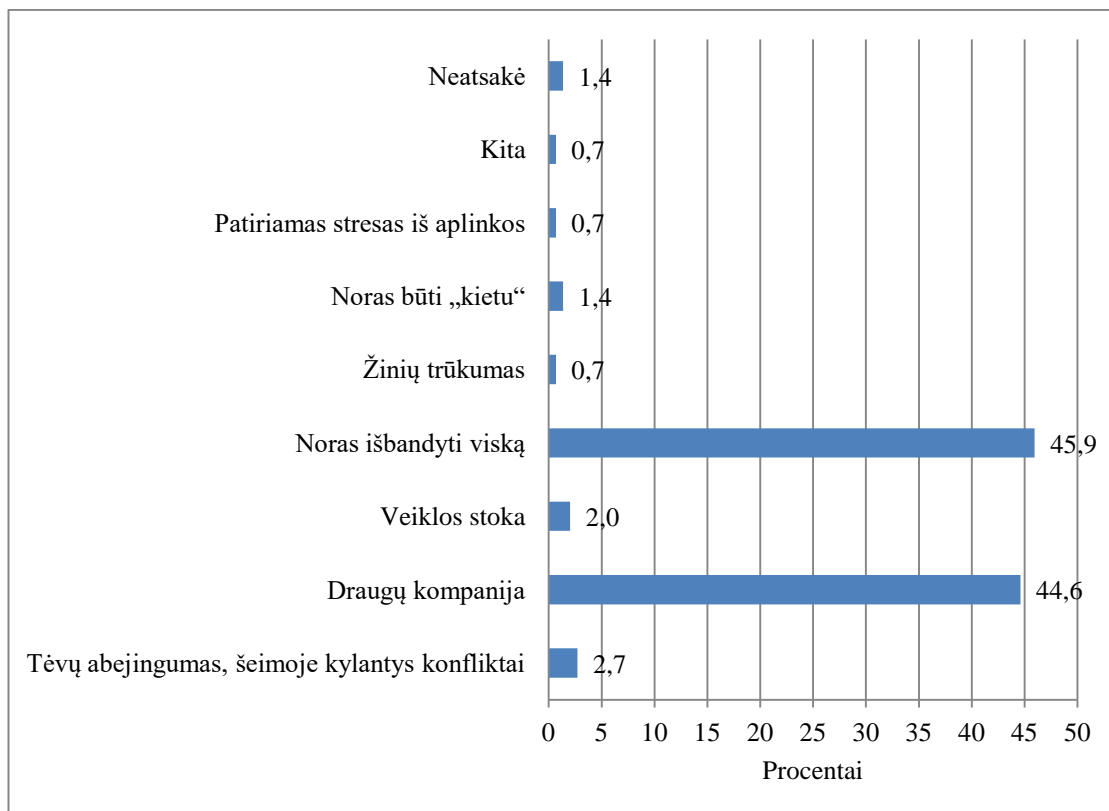
4 pav. Bandžiusių rūkyti mokinių kiekis (proc.)

Neramina tai, kad rūkymas sparčiai plinta tarp jaunimo ir didžiausias pavojus tapti rūkančiuoju yra paauglystės amžius. Mokinių amžiaus atžvilgiu statistiškai reikšmingai daugiau bandžiusiųjų rūkyti buvo vyresnieji (septyniolikos ir aštuoniolikos metų) moksleiviai (5 pav.). Septyniolikos metų apklaustieji mokiniai (100 proc.) visi teigė, jog yra bandę rūkyti.

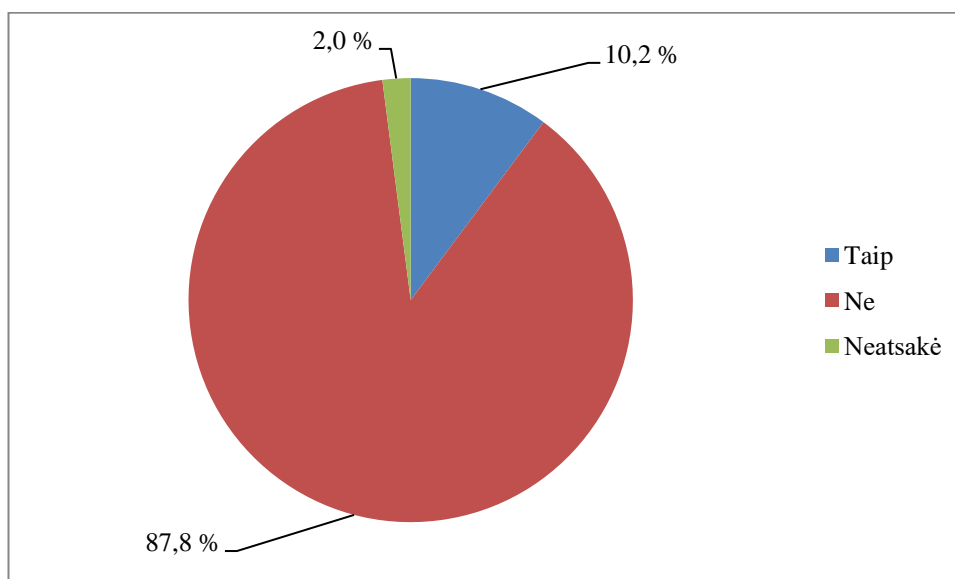
5 pav. Moksleiviai, kada nors bandę rūkyti, priklausomai nuo amžiaus (proc.)

Svarbiausi veiksniai, lemiantys vaikų ir jaunimo tabako vartojimą, yra: tėvų rūkymas, rūkančių bendraamžių įtaka, žiniasklaidos priemonėse vaizduojamas teigiamas rūkančių žmonių įvaizdis. Akmenės rajono savivaldybės bandžiusių rūkyti mokinių buvo klausama, kokios priežastys nulėmė būtent jų apsisprendimą pabandyti tabaką. Mokiniai nurodė, kad išbandyti rūkymą juos įtakojo draugai (44,6 proc.) bei noras išbandyti viską (45,9 proc.) (6 pav.).

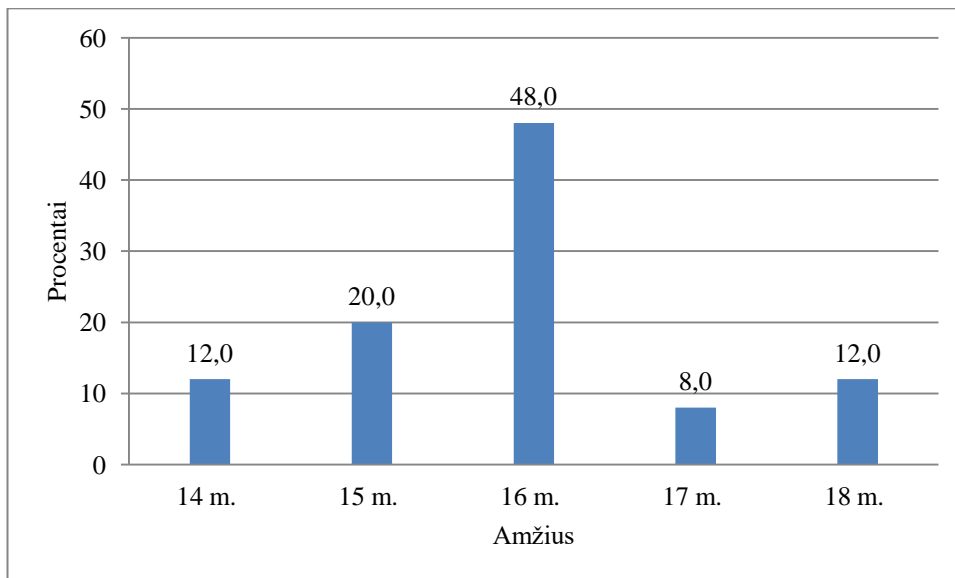
6 pav. Priežastys, įtakojusios mokinius pabandyti rūkyti (proc.)

Akmenės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro atlikto tyrimo metu nustatyta, kad Akmenės rajone bendras rūkančių moksleivių procentas – 10,2 proc. Didžioji dalis (87,8 proc.) tiriamųjų nurodė šiuo metu nerūkantys (7 pav.).

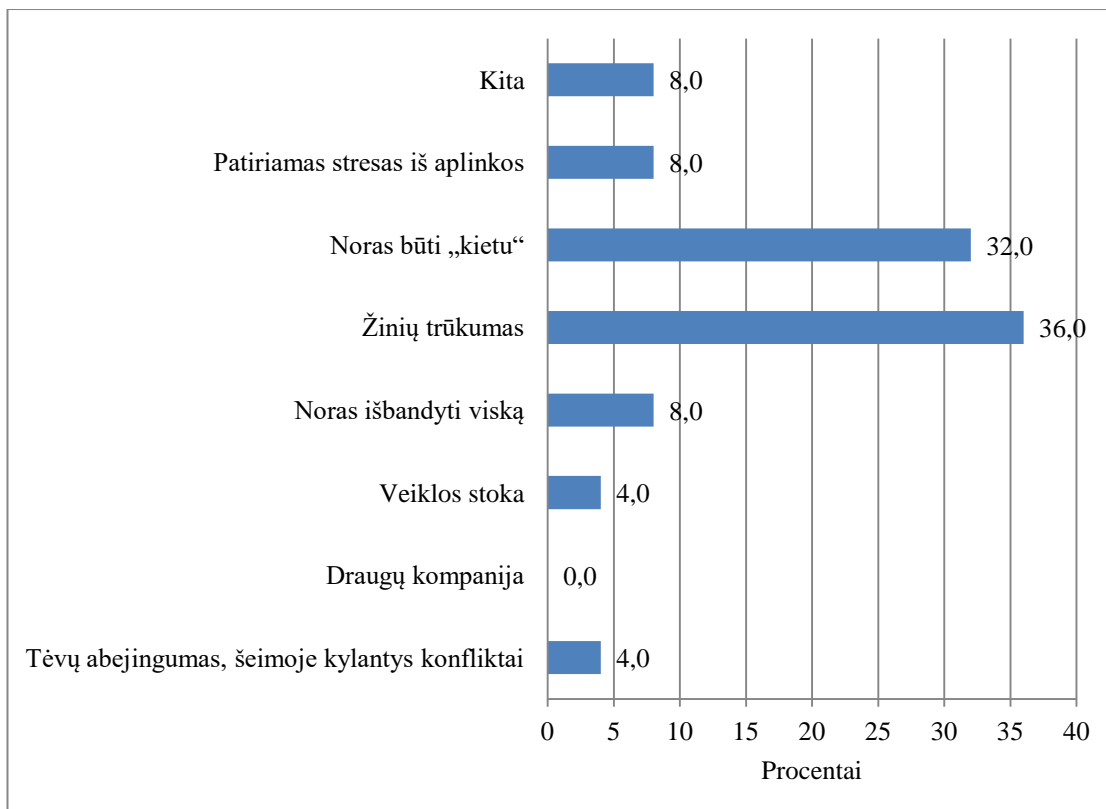
7 pav. Šiuo metu rūkančių mokinių skaičius (proc.)

Rūkymo įprotis sparčiai plinta. Išanalizavus apklausos dalyvių atsakymus paaiškėjo, kad iš prisipažinusių, jog rūko, beveik pusė yra šešiolikmečiai (48,0 proc.) (8 pav.).

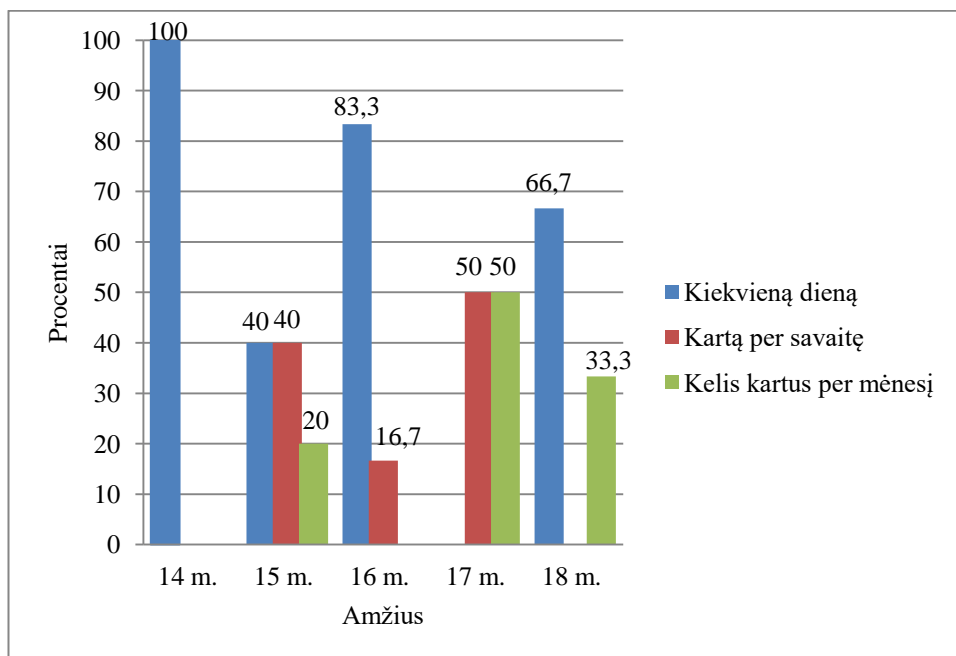
8 pav. Akmenės rajono mokyklų vaikų, kurie rūko, dalis pagal amžių (proc.)

Apklausoje dalyvavusių ir rūkančių mokinių buvo klausiama, kas įtakoja jų pasirinkimą rūkyti. Respondentai atsakė, kad tai lemia žinių trūkumas dėl tabako neigiamos įtakos sveikatai (36,0 proc.) bei noras būti „kietu“ (32,0 proc.) (9 pav.).

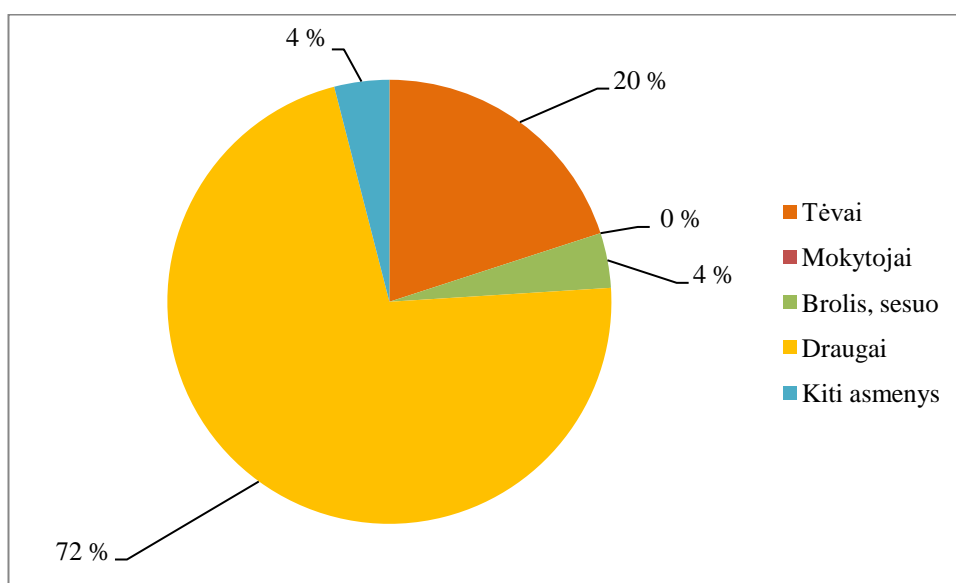
9 pav. Priežastys, kurios skatina mokinius rūkyti (proc.)

Kiekvieną dieną rūkančių vaikų tarpe, rūko 14–18 metų amžiaus vaikai, išskyrus 17 m. moksleivius. Visi rūkantieji keturiolikmečiai rūko kasdien. Bent kartą per savaitę rūkančiųjų vaikų tarpe yra 50 proc. septyniolikmečių, 40 proc. penkiolikmečių ir 16,7 proc. – šešiolikmečių (10 pav.).

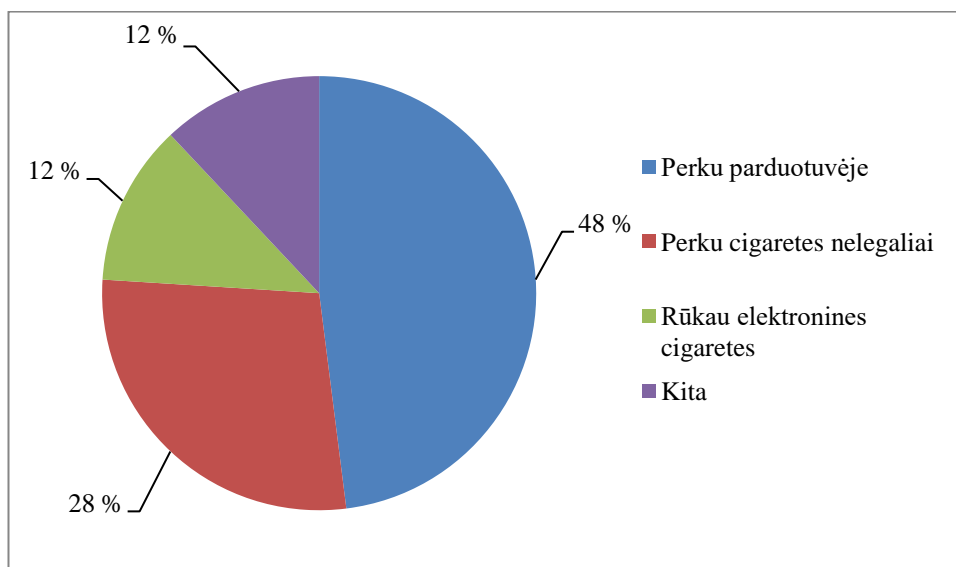
10 pav. Šiuo metu rūkančių respondentų rūkymo dažnumas (proc.)

Uždavus klausimą respondentams, kas žino, jog jie rūko cigaretes, vaikai nurodė, kad tai jų draugai (72,0 proc.). 20 proc. rūkančiųjų apie savo rūkymą yra informavę tėvus. Apklaustieji Akmenės rajono ugdymo įstaigų mokiniai, mano, kad mokytojai nežino, kad jie rūko (11 pav.).

11 pav. Mokinių nuomonė, kas žino apie jų rūkymą (proc.)

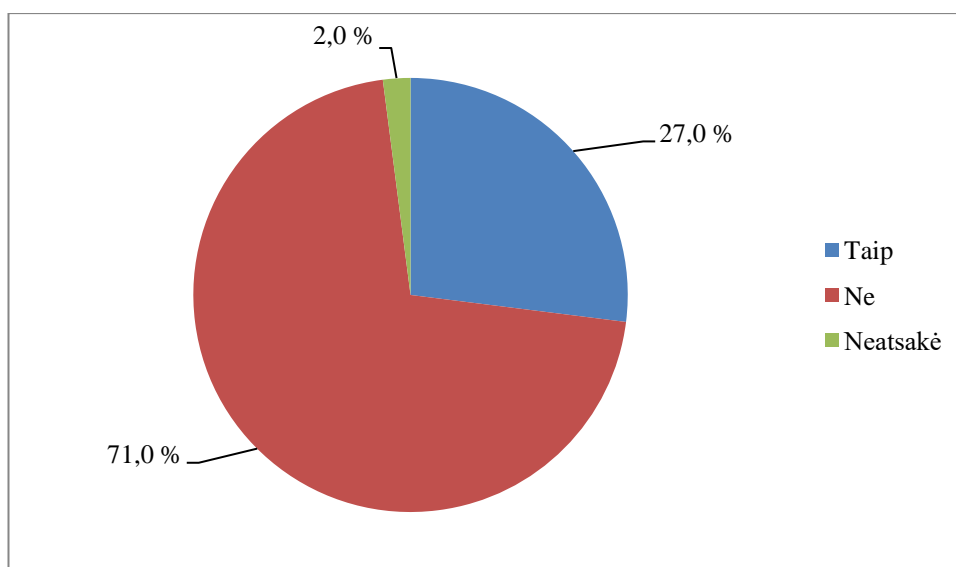
Lietuvoje tabako kontrolės įstatymas asmenims iki 18 metų draudžia parduoti tabako gaminius. Tačiau mūsų šalyje mokiniai norėdami gali labai lengvai įsigyti tabako. Tai nurodė net 48,0 proc. paauglių (tik 12 proc. iš perkančiųjų tabaką parduotuvėse yra pilnamečiai) (12 pav.).

12 pav. Tabako gaminių įsigijimo vietos (proc.)

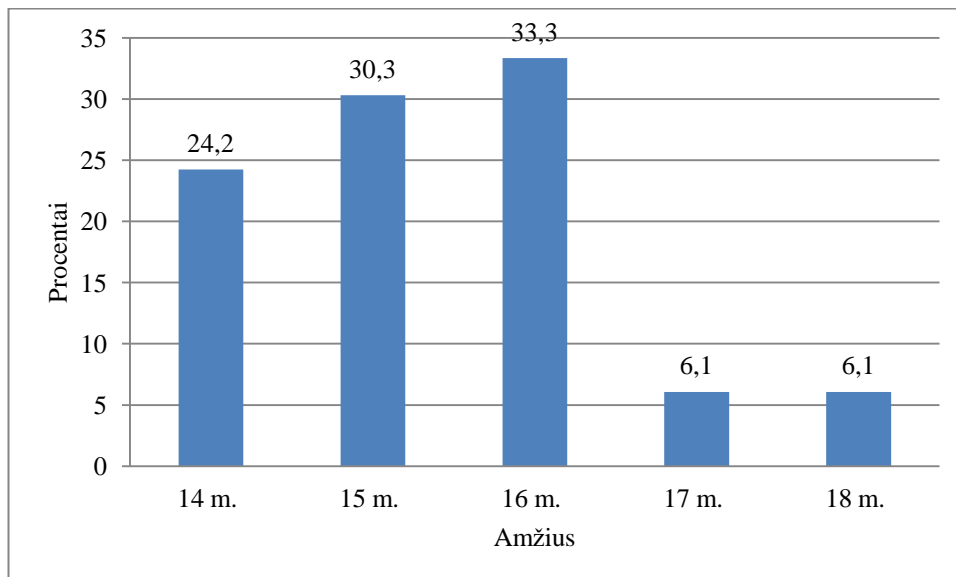
1.3. Mokinių alkoholinių gėrimų vartojimas

Alkoholis yra plačiausiai paplitusi psichiką veikianti ir priklausomybę sukelianti medžiaga. Jo vartojimas didina traumų, nelaimingų atsitikimų ir apsinuodijimų pavojų bei yra daugelio lėtinių neinfekcinių ligų, tarp jų ir kraujotakos sistemos, rizikos veiksnys. Pradėjus vartoti alkoholį paauglystėje, prie jo greitai priprantama. Apklausos duomenimis, alkoholinius gėrimus vartoja 27,0 proc. apklaustųjų (13 pav.).

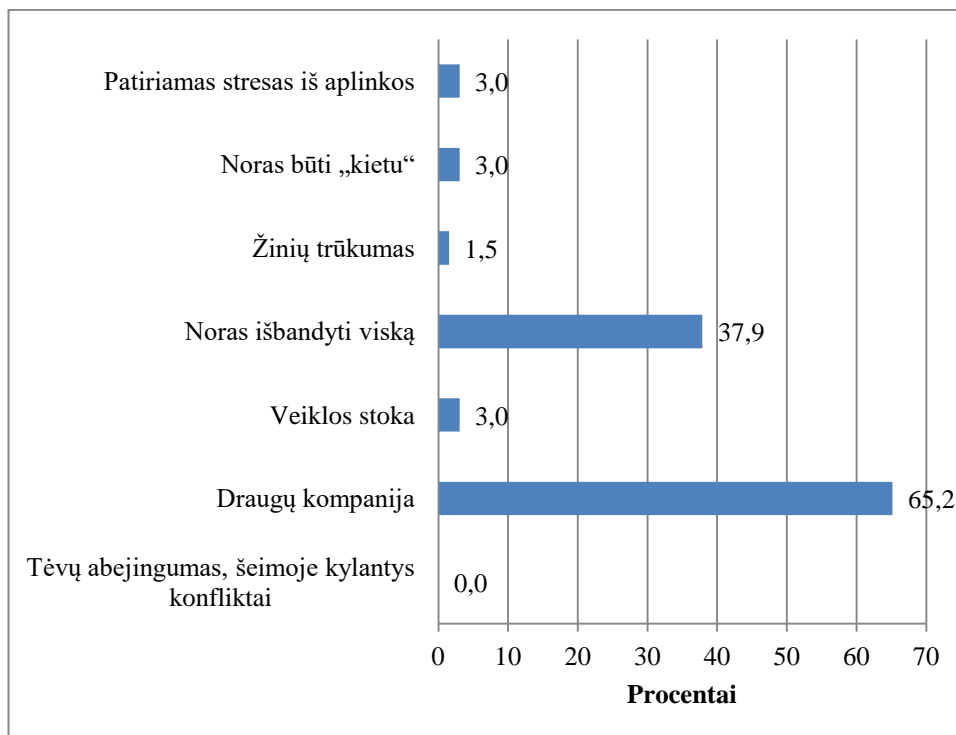
13 pav. Mokinių, vartojančių alkoholinius gėrimus dalis (proc.)

Vertinant alkoholinių gėrimų vartojimą amžiaus atžvilgiu, nustatyta, kad statistiškai reikšmingai didžiausias procentas vartojančių gėrimus yra 16 metų amžiaus mokiniai (33,3 proc.) (14 pav.).

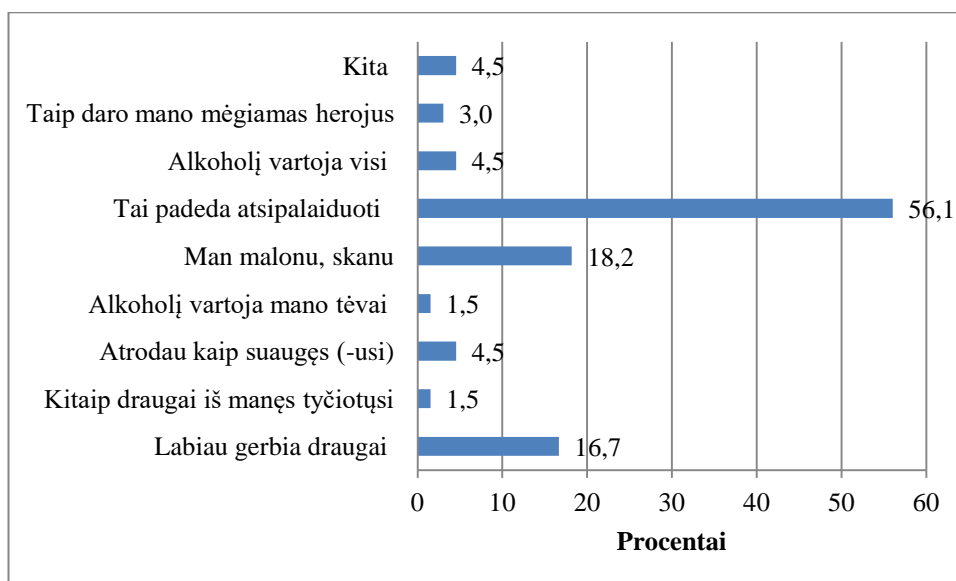
14 pav. Mokinių dalis, vartojanti alkoholinius gėrimus, priklausomai nuo amžiaus (proc.)

Vaikai, stebėdami suaugusius, pradeda galvoti, kad alkoholis yra norma ir privaloma šeimos šventės dalis. Atėjus paauglystei pradedama imituoti suaugusiuosius. Paaugliai nori atrodyti labiau subrendę, nepriklausomi. Iš prigimties jie linkę imituoti viską, kas atrodo madinga ir „kieta“. Jų mąstymu atsisakius išgerti galima susidurti su pašaipomis ar išmetimu iš draugų rato, tad jaunuolių gėrimas gali būti ir tarpusavio spaudimo rezultatas. Vartojantys alkoholinius gėrimus, mokiniai nurodė priežastis, kodėl pabandė svaigintis alkoholiu. Pagrindinė priežastis – tai draugų kompanija įsiūliusi alkoholį (65,2 proc.) bei noras išbandyti viską (37,9 proc.) (15 pav.).

15 pav. Priežastys, kurios skatina mokinius vartoti alkoholi (proc.)

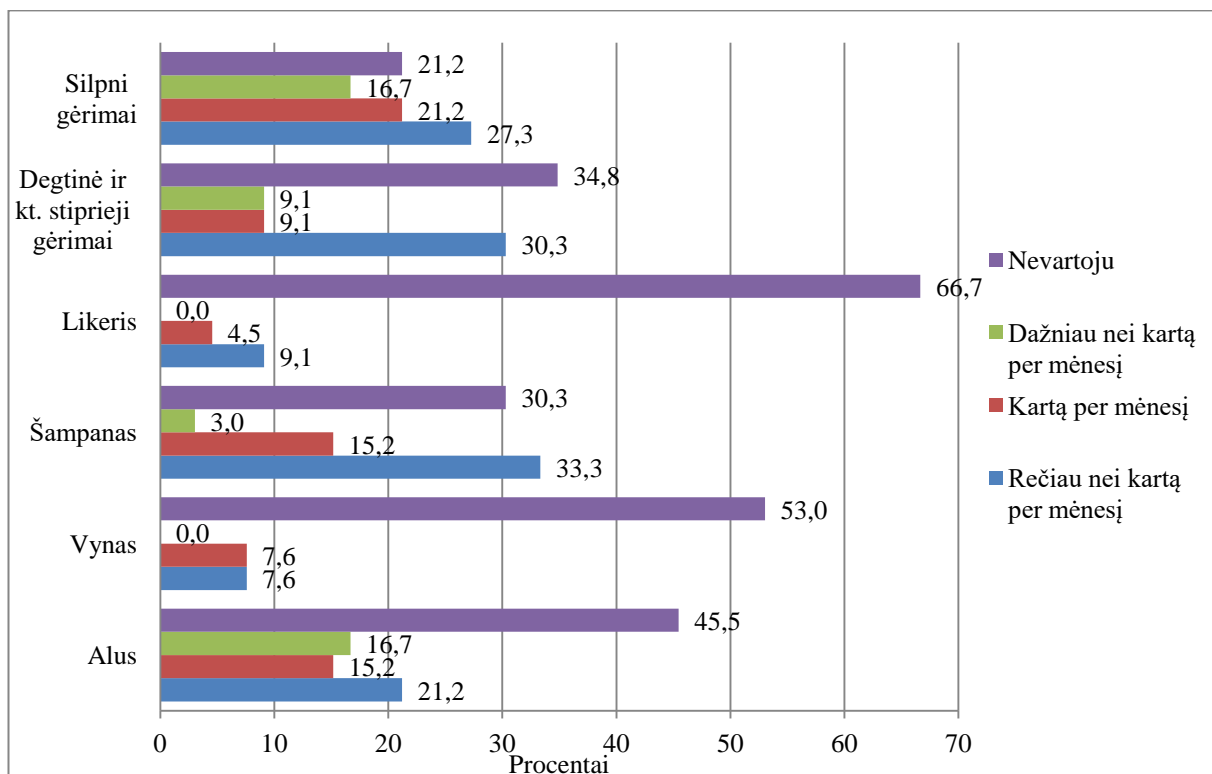
Dažnas jaunuolis paklaustas, kodėl pabando alkoholinius gėrimus, atsako, kad alkoholis padeda bendrauti, padeda atsipalaiduoti, atsikratyti kompleksų. Tai vienas pavojingiausių įsitikinimų. Dar viena paplitusi gėrimo priežastis – psichinės ir emocinės problemos. Vaikas gali kentėti nuo depresijos ar nerimo. Apklaustieji vaikai galvoja, kad alkoholinius gėrimus vartoja dėl to, kad tai jiems padeda atsipalaiduoti (56,1 proc.), alkoholio skonis bei pats gėrimo procesas yra malonus (18,2 proc.) bei dėl tokio poelgio labiau gerbia draugai (16,7 proc.) (16 pav.).

16 pav. Respondentų nuomonė, kodėl jie vartoja alkoholinius gėrimus (proc.)

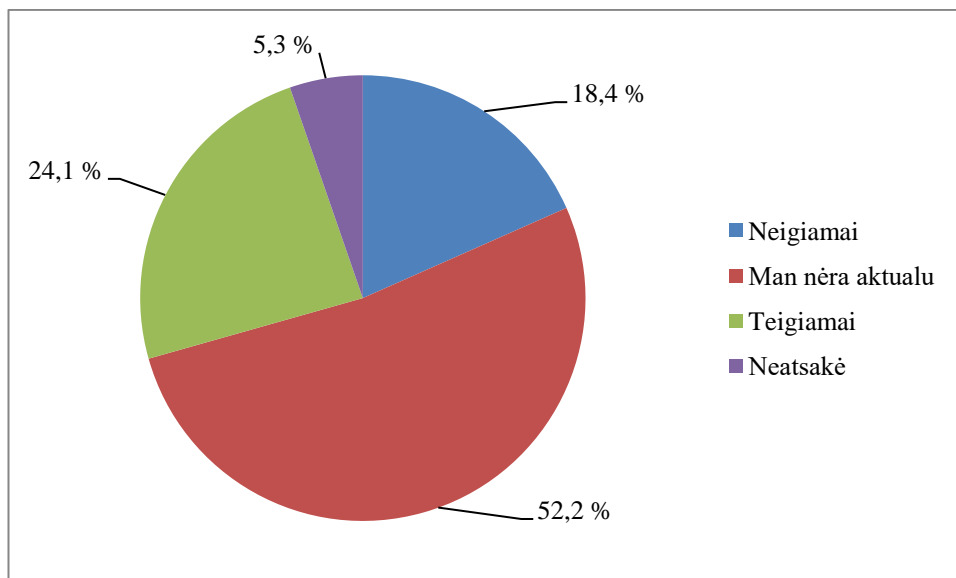
Vartojančių alkoholinius gėrimus moksleivių tarpe labiausiai paplitę yra silpni alkoholiniai gėrimai (juos vartojantys nurodė 65,2 proc. moksleivių). Mažiausiai moksleivių tarpe paplitę likeriniai gėrimai (13,6 proc.).

Vyrauja nuomonė, kad vartoti nedaug ir silpno alkoholio nieko blogo. Paaugliai mėgsta „lengvus“ gėrimus, kokteilius. Nustatyta, kad didžiausias procentas (16,7 proc.) dažniau nei kartą per mėnesį vartoja silpnus alkoholinius gėrimus: sidrą, „Mix“, „Fizz“, alkoholinius kokteilius arba alų (16,7 proc.) (17 pav).

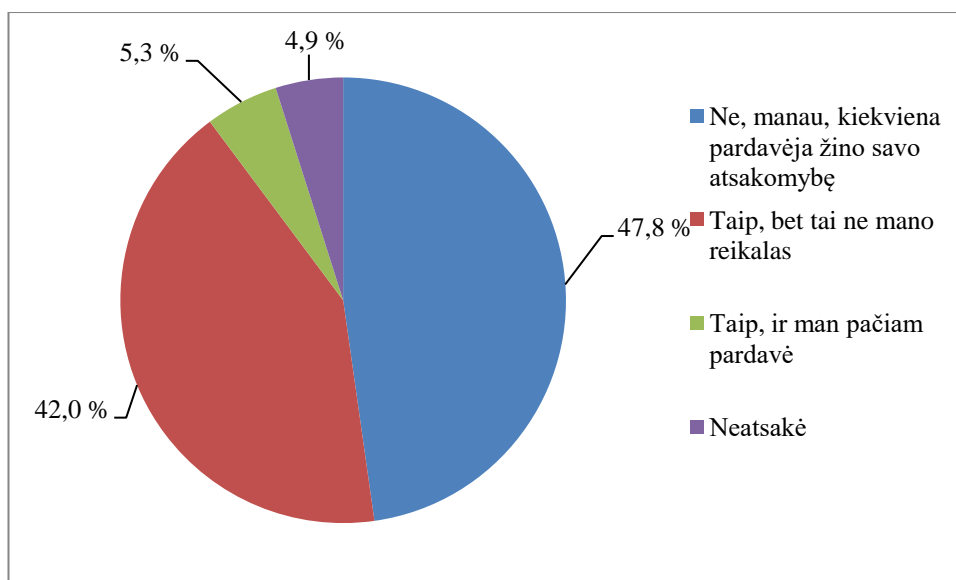
17 pav. Alkoholinių gėrimų vartojimo dažnis (proc.)

Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymas numato alkoholinių gėrimų įsigijimą tik asmenims ne jaunesniems kaip 18 metų amžiaus. Mokinių buvo klausama, koks jų požiūris į šią teisės akto nuostatą. 18,4 proc. respondentų atsakė, kad jų požiūris neigiamas, o daugiau nei pusei apklaustųjų (52,2 proc.) šis įstatymas nėra aktualus (18 pav.).

18 pav. Respondentų požiūris į Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo nuostatą, draudžiančią įsigyti alkoholį jaunesniems kaip 18 metų asmenims (proc.)

Norint sužinoti vaikų reakciją į laisvą alkoholio įsigijimą, buvo klausiama, ar jie yra pastebėję, jog svaigalai bei tabako gaminiai parduodami nereikalaujant parodyti asmens dokumento jaunai atrodančiam asmeniui. 5,3 proc. apklaustųjų Akmenės rajono ugdymo įstaigų mokinių teigė, kad ir jiems buvo parduoti svaigalai, nepaprašius asmens dokumento (*19 pav.*).

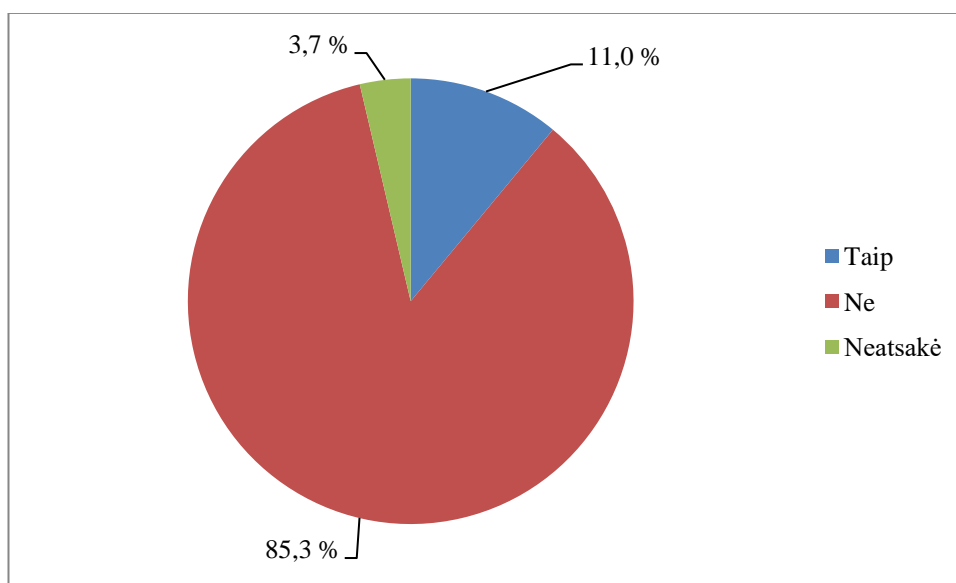

19 pav. Vaikų požiūris į laisvai įsigijamą alkoholį ir tabaką parduotuvėse (proc.)

1.4. Narkotinių vartojimas

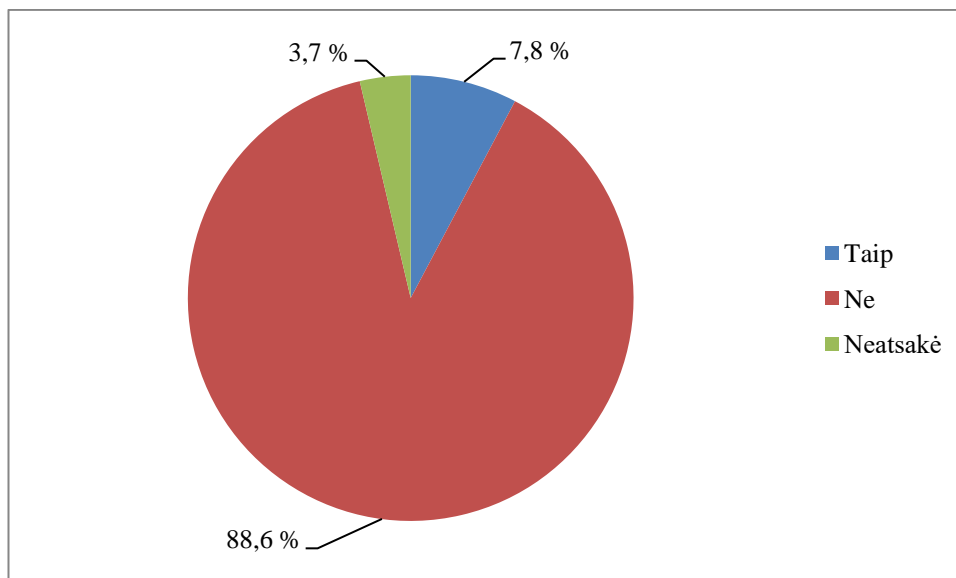
Narkomanijos plitimas tarp paauglių tampa pavojingu socialiniu reiškiniu. Formuojasi savas paauglių požiūris į narkotikus ir jų vartojimą. Tam didelę įtaką daro žiniasklaida ir televizijoje rodomų kino filmų herojai. Kai kurie paaugliai mano, kad jų amžius ir kultūra neatskiriami nuo narkotikų, ieško informacijos apie lengvus narkotikus, galimas ir nekenksmingas jų dozes. Nesuprasdami pavojaus, jie linkę nors kartą gyvenime išbandyti narkotikus. Tuo pasinaudoja pelno siekiantys narkotikų prekeiviai, įtraukdami į narkotikų vartojimą susigundžiusius ir nedaug išmanančius jaunuolius.

Siekiant išsiaiškinti narkotikų vartojimo paplitimą tarp paauglių, anketoje pateikti klausimai apie augalinės ir sintetinės kilmės narkotinių medžiagų vartojimą per visą savo gyvenimą. Bent kartą gyvenime kanapių vartojo kas devintas mokinys (11,0 proc.). Išbandžiusių kanapes keturiolikos metų mokinių buvo 44,4 proc., o septyniolikmečiai teigė, šių narkotinių medžiagų niekada nebandę vartoti (20 pav.).

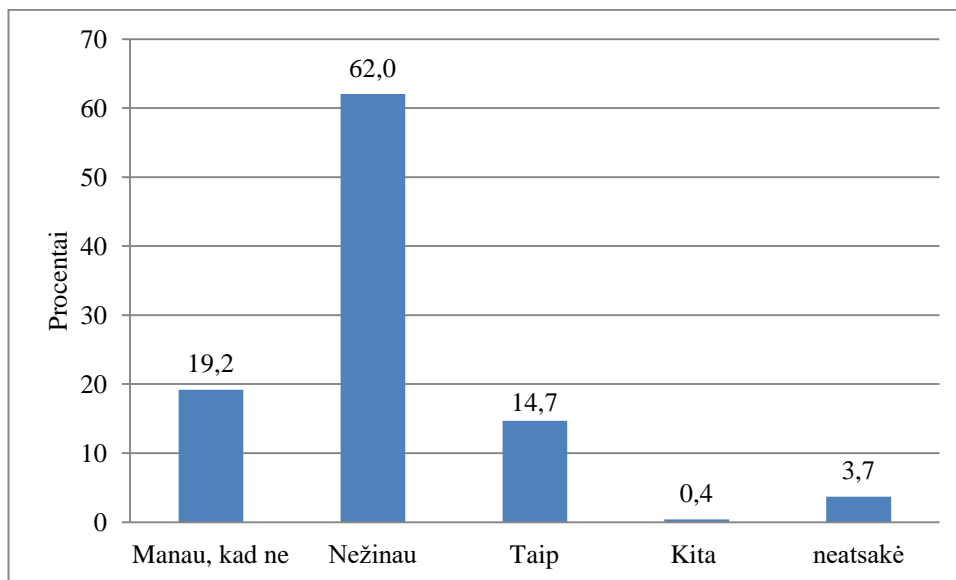
20 pav. Mokinių, kurie prisipažino bent kartą gyvenime vartoję kanapių, dalis (proc.)

Tyrimo metu paklausus Akmenės rajono mokinių apie bandymą svaigintis uostant klijus, tirpiklius ar kitas medžiagas, kad bent kartą per visą savo gyvenimą tai bandė daryti, atsakė 7,8 proc. mokinių (21 pav.). Sintetines narkotines medžiagas (ekstazi, LSD ir kt.) yra bandę vartoti 4,4 proc. apklaustųjų mokinių. Kodėl vaikai vartoja narkotines medžiagas nurodė dvi priežastis – dėl noro išbandyti viską bei dėl veiklos stokos. Du trečdaliai bandžiusių svaigintis, teigė, jog tai pakartotų dar kartą.

21 pav. Mokinių, kurie prisipažino bent kartą gyvenime ouste klijus, tirpiklius ir kitas medžiagas (proc.)

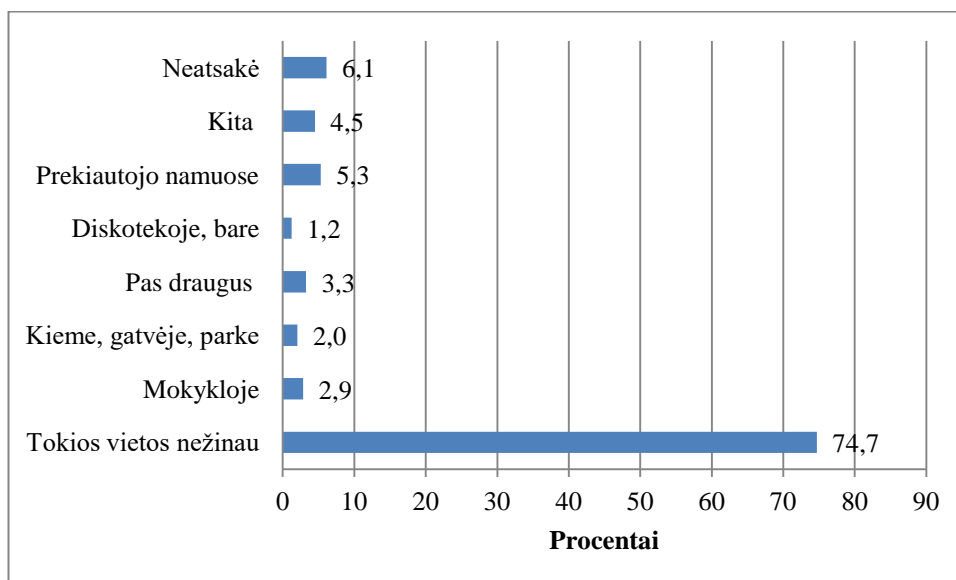
19,2 proc. mokiniai mano, kad jų klasėje nėra vaikų, kurie svaiginasi narkotinėmis medžiagomis (22 pav.). 14,7 proc. respondentų nurodė, jog jų aplinkoje yra svaiginamasi ir įvardijo asmenų skaičių nuo 1 iki 9.

22 pav. Mokinių nuomonė apie galimą narkotinių medžiagų vartojimą tarp jų bendraklasių (proc.)

Plintantis paauglių narkotikų vartojimas yra bene sparčiausiai auganti narkotikų rinkos dalis, peržengusi didmiesčių ribas ir vis labiau besiskverbianti į mažesnius miestelius. Ne išimtis ir Akmenės rajonas. Pasidomėjome, ar mokiniai žino vietų, kuriose gali įsigyti narkotinių medžiagų.

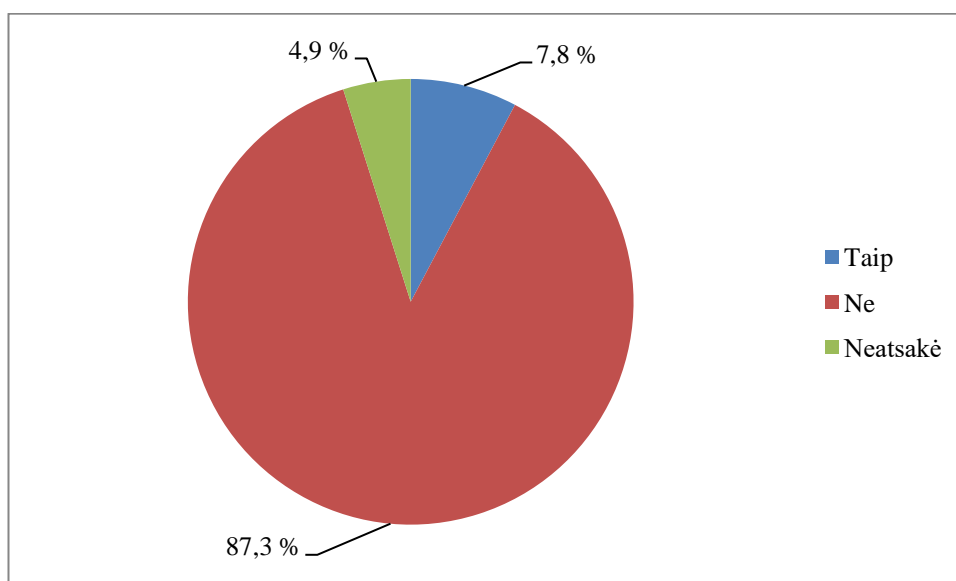
74,7 proc. mokinių atsakė, kad tokių vietų jie nežino. 19,2 proc. respondentų nurodė, kad narkotinių medžiagų galima nusipirkti prekiautojo namuose, pas draugus, mokykloje, kieme, gatvėje, parke, diskotekoje, bare ar kitoje vietoje (23 pav.).

23 pav. Mokinių nurodytos vietos, kur galima įsigyti narkotinių medžiagų (proc.)

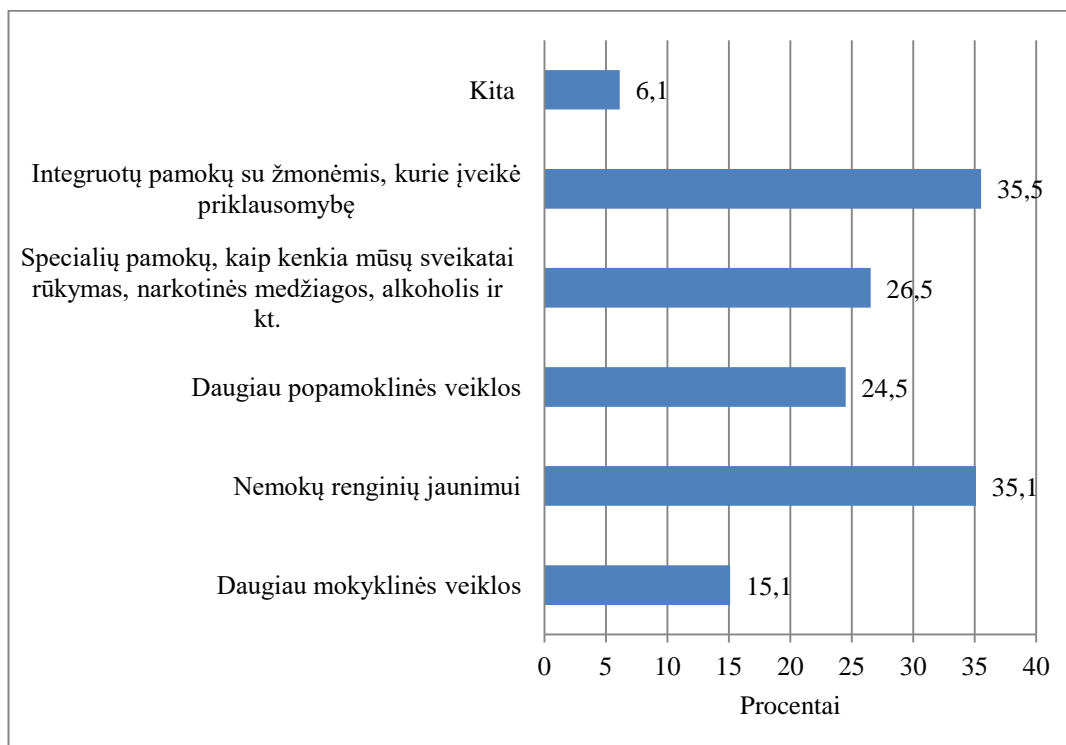
1.5. Mokinių nuomė apie žalingus įpročius

Mokinių buvo prašoma įvertinti, ar jie yra priklausomi nuo žalingų įpročių. 87,3 proc. atsakė, kad jie neturi tam priklausomybės, tik 7,8 proc. apklaustųjų teigė, jog jaučia priklausomybę (24 pav.).

24 pav. Respondentų nuomonė apie priklausomybę žalingiems įpročiams (proc.)

Apklausoje buvo klausama kokios priemonės galėtų moksleivius atitraukti nuo žalingų įpročių? Susumavus gautus rezultatus paaiškėjo, kad daugiausiai respondentų (35,5 proc.) teigė, kad integruotų pamokų su žmonėmis, kurie įveikė priklausomybę, padėtų. Nemaža dalis apklaustųjų (35,1 proc.) atsakė, kad jiems teigiamą įtaką darytų nemokami renginiai.

IŠVADOS

- Apklausoje dalyvavo 245 jaunuoliai, iš jų 130 berniukų, 113 mergaičių ir 2 asmenys, nenurodė savo lyties. Daugiausia mokinių buvo 14 metų (102 mokiniai), o mažiausiai – 17 metų (7 mokiniai).
- 60,4 proc. apklaustųjų yra bandę rūkyti. Daugiausia išbandžiusių rūkymą yra tarp 17 metų amžiaus mokinių (100 proc.). Išbandyti tabaką, mokinius paskatino draugai bei noras išbandyti viską.
- Šiuo metu nurodė, kad rūko 10,2 proc. respondentų. Šių rūkančiųjų skaičių 48 procentais sudaro šešiolikmečiai, tačiau 100 proc. visų rūkančiųjų keturiolikmečių rūko kasdien. Rūkyti skatina daugiausia žinių trūkumas dėl tabako neigiamos įtakos sveikatai bei noras būti „kietu“.
- 20 proc. rūkančiųjų apie savo rūkymą yra informavę tėvus. Beveik pusė (48 proc.) rūkorių cigaretes ir kitus tabako gaminius įsigija patys parduotuvėse.
- Alkoholinius gėrimus vartoja 27,0 proc. apklaustųjų, 33,3 proc. šių asmenų yra 16 metų amžiaus paaugliai. Tai daro dėl to, kad alkoholis jiems padeda atsipalaiduoti (56,1 proc.), alkoholio skonis bei pats gėrimo procesas yra malonus (18,2 proc.) bei dėl tokio poelgio labiau gerbia draugai (16,7 proc.).
- Dažniausiai respondentai vartoja silpnus alkoholinius gėrimus (65,2 proc. moksleivių) ir dažniau nei kartą per mėnesį. 5,3 proc. apklaustųjų nepilnamečių alkoholinių gėrimų yra pirkę parduotuvėse be asmens dokumento.
- 11 proc. apklausoje dalyvavusių mokinių yra bent kartą yra bandę rūkyti kanapes, 7,8 proc. bandė svaigintis uostydami klijus, tirpiklius ir kitas medžiagas bei 4,4 proc. mokinių vartojo kitas narkotines medžiagas. Du trečdaliai bandžiusių svaigintis, tai pakartotą dar kartą.
- 14,7 proc. respondentų teigė, kad jų klasės draugai vartoja narkotines medžiagas. Paaugliai galvoja, kad narkotikų galima įsigyti prekiautojo namuose, pas draugus, mokykloje, kieme, gatvėje, parke, diskotekoje, bare ar kitoje vietoje.
- 7,8 proc. apklaustųjų teigė, jog jaučia priklausomybę nuo žalingų įpročių. Mokiniai mano, kad atitraukti nuo žalingų įpročių padėtų integruotos pamokos su žmonėmis, kurie įveikė priklausomybę bei nemokami renginiai jaunimui, padedantys praleisti laisvą laiką.

REKOMENDACIJOS

Psichiką veikiančių medžiagų prevencija turi būti įgyvendinama nuo vaikystės, rengiant efektyvias sveikatos ugdymo programas vaikų ugdymo įstaigose bei integruojant jas į kitus dalykus mokyklose.

Ugdymo įstaigų socialiniai pedagogai galėtų daugiau organizuoti susitikimų su suinteresuotomis organizacijomis (vaikų teisių apsaugos tarnyba, nepilnamečių reikalų inspekcija, probacijos tarnyba, viešosios tvarkos skyriumi,) kurios leistų efektyviau motyvuotai ugdyti jaunimą.

Ugdymo įstaigos turi siekti glaudesnio bendradarbiavimo su mokinių tėvais vykdant vaikų prevencinį ugdymą.

Akmenės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biurui:

- paskaitų / seminarų metu diskutuoti apie asmens gebėjimo ir pasirengimo atsispirti socialiniam spaudimui vartoti šias medžiagas formavimą;
- formuoti nuostatas ir vertybes, stiprinančias jauno žmogaus pasiryžimą sveikai gyventi, parodyt sveikos gyvensenos (be cigarečių, alkoholio, narkotikų) privalumus bei pagarbą savo sveikatai;
- neapsiriboti vien didaktinėmis mokymo priemonėmis, bei taikyti įvairius prevencijos metodus – įvairius žaidimus, psichologinę techniką, vaizdajuosčių demonstravimą ir pan.